

Prefață

Cartea de față intitulată, „*Criminalitatea organizată în legislația penală a Republicii Serbia și a României*”, este rezultatul studiilor doctorale ale autorului, efectuate în cadrul Facultății de Drept a Universității de Vest din Timișoara, după ce a absolvit cursurile Facultății de Drept din cadrul University Business Academy din Novi Sad.

Pe timpul elaborării acestei lucrări, autorul s-a bucurat și de îndrumarea profesorului dr. Zoran Pavlović, prietenul meu, căruia îi mulțumesc pe această cale pentru frumoasa colaborare.

România și Serbia, în afara graniței comune, au în mod cert multiple alte legături, iar dintre acestea, combaterea criminalității organizate este un obiectiv de interes comun.

Cartea este de certă importanță și actualitate în contextul în care sistemele penale ale României și Serbiei sunt confruntate cu fenomenul criminalității organizate și au fost puse în fața necesității de a găsi mijloace eficiente în lupta pentru prevenirea și combaterea unor asemenea manifestări infracționale complexe, dar care să respecte totodată exigențele internaționale și naționale pentru apărarea drepturilor omului.

O asemenea lucrare cu elemente de drept comparat ajută la o mai bună cunoaștere a sistemelor juridice ale statelor care ne înconjoară, facilitând cooperarea juridică internațională în combaterea formelor transfrontaliere ale criminalității organizate.

Caracterul transnațional al criminalității, organizarea sa foarte bine structurată și gravitatea sporită a infracțiunilor din sfera sa de acțiune au determinat o schimbare radicală a modului de investigare, făcând necesară apariția noilor tehnici de investigare, pe care doctrina le desemnează sub denumirea de anchetă proactivă. Cunoașterea acestor forme de investigare existente în cele două legislații analizate contribuie în egală măsură la scopul enunțat mai sus.

Autorul face o prezentare comparativă a conceptului doctrinar și normativ de criminalitate organizată în forma grupului infracțional organizat ori a asocierii în vederea săvârșirii de infracțiuni, a cadrului instituțional și procesual penal de combatere a acestora, oferind astfel o analiză detaliată a ansamblului de elemente care converg la reglementarea penală a fenomenului de criminalitate organizată în Republica Serbia și în România.

Monografia constituie un valoros material de studiu pentru pregătirea viitorilor specialiști în domeniul dreptului penal, precum și pentru practicienii dreptului penal.

profesor dr. Viorel Pașca

Abrevieri

C. pen. – Codul penal

C. pr. pen. – Codul de procedură penală

dec. – decizie

DEX – Dicționarul explicativ al limbii române

Ed. – Editura

ed. – ediția

eds. – editori

ICCI – Înalta Curte de Casație și Justiție

lb. eng. – limba engleză

lb. ro. – limba română

lb. srb. – limba sârbă

M. Of. – Monitorul Oficial

M.A.I. – Ministerul Afacerilor Interne

N. C. pr. pen. – Noul Cod de procedură penală

ONU – Organizația Națiunilor Unite

RFI – Republica Federală Iugoslavia

RFPI – Republica Federativă Populară Iugoslavia

RO – România

RS – Republica Serbia

RSFI – Republică Socialistă Federativă Iugoslavia

S. pen. – Secția penală

t.n. – traducerea noastră

Trib. – Tribunalul

UE – Uniunea Europeană

Criminalitatea organizată reprezintă unul dintre cele mai complexe și mai periculoase genuri de infracționalitate.

În ultimul timp, pe continentul european (și nu numai) extinderea criminalității organizate și creșterea numărului de grupuri infracționale organizate sunt mai mult decât evidente.

Cert este faptul că instabilitatea politică, dezvoltarea economică slabă și corupția creează condiții favorabile pentru expansiunea acestor organizații criminale. Astfel, în țările din Europa Centrală și Europa de Est care au trecut prin procesul de tranziție, odată cu trecerea de la economia de stat la economia de piață și odată cu trecerea de la regimul autoritar la regimul democratic, criminalitatea organizată a atins cote alarmante. Pe de altă parte, extinderea Uniunii Europene, deschiderea granițelor și circulația nestingerită în cadrul ei, pe lângă lucrurile pozitive pe care le-au adus, în același timp au sporit creșterea criminalității, mai ales a celei organizate. Astfel, schimbările politice de la finele secolului trecut, care în mare măsură au înlesnit liberalizarea legăturilor dintre oameni și organizații de pe continentul european, au înlesnit și legăturile dintre infractori și organizațiile lor ilicite de pe aceste spații. Grupurile infracționale organizate în astfel de condiții au penetrat aproape toate domeniile profitabile.

Aceste grupuri criminale bine organizate s-au infiltrat în aproape toate zonele vitale ale economiei și vieții politice naționale, cu tendința să se extindă în afara granițelor, pe un spațiu cât mai mare, regional sau chiar mondial, folosind în acest scop diverse metode de violență, corupție și șantaj, reprezentând un pericol direct, enorm pentru societatea contemporană. Organizațiile criminale mereu își extind rețelele, iar modurile lor de acțiune sunt în continuă transformare, pe parcursul timpului evoluând în așa măsură încât actualmente sunt deosebit de complexe și greu de descoperit. Astfel de organizații infracționale au reușit, pe de o parte, să organizeze și să controleze în întregime traficul ilegal de stupefiante, persoane, organe, arme și muniție, de materiale strategice etc. prin care se acaparează surse financiare enorme, iar pe altă parte, să înființeze și să controleze bănci, hoteluri, cazinouri, echipe de sport etc. prin intermediul cărora în mod organizat se „spală banii” dobândiți în acest fel.

În consecință, în prezent, criminalitatea organizată reprezintă un fenomen planetar și o problemă complexă pentru toate statele lumii, inclusiv pentru Republica Serbia și România.

De aceea, problema criminalității organizate necesită schimb permanent de informații, muncă intensivă coordonată, colaborare strânsă între poliții, servicii specializate, agenții de securitate, organe juridice și alte organe de stat din toate țările, precum și luarea de măsuri sistematice în cadrul organizațiilor internaționale competente pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen și armonizarea sistemelor penale naționale.

În acest context, evident că strategia pentru prevenirea și combaterea criminalității organizate trebuia proiectată la un nivel mult mai larg, nemaiputând rămâne sub niciun mod în cadrul strict național. Reacția împotriva acestui fenomen trebuie să fie explicită, coordonată, coerentă, multidisciplinară, completă și internațională. Situația gravă a generat un răspuns pozitiv din partea Organizației Națiunilor Unite, Uniunii Europene, a altor organizații regionale și a majorității guvernelor naționale, astfel încât astăzi această sferă este reglementată într-un număr semnificativ de documente juridice naționale și internaționale.

Această lucrare analizează evaluativ și comparativ normele penale privind criminalitatea organizată din legislația internațională, europeană și națională. În acest sens, sunt prezentate și analizate normativul din cadrul ONU, Consiliului Europei, Uniunii Europene și mai ales legislația materială și procesuală din Republica Serbia și România.

Astfel, se va evidenția în ce măsură interacționează normele penale existente pentru prevenirea și combaterea criminalității organizate, se va identifica în ce măsură se aseamănă normele penale din legislația acestor două țări – Serbia și România –, dacă acestea reușesc să cuprindă în mod satisfăcător dimensiunea fenomenologică a criminalității organizate și cât de mult au receptat și s-au adaptat reglementărilor europene și internaționale.

Fiind ghidați de ideea că, pentru a îmbunătăți legislația, teoria este cea care trebuie să exercite o influență pozitivă asupra legiuitorului, în scopul îmbunătățirii cadrului normativ al ambelor țări, în lucrare sunt subliniate distinct acele soluții normative ale unei țări, dar care lipsesc din corpul normativ al celeilalte țări, precum și acele soluții care, în opinia noastră, sunt mai bune, respectiv mai puțin inspirate în reglementările unei țări în comparație cu soluțiile similare din legislativul celeilalte țări.

Totuși, indiferent cât de bine este reglementat acest domeniu, dacă legile nu au aplicabilitate în practică, precum și dacă nu se iau măsurile necesare în vederea combaterii cauzelor sociale și economice care au adus și care întrețin acest fenomen, rezultatele în lupta împotriva criminalității organizate nu pot fi cele așteptate.

Cercetarea comparativă a instituțiilor juridice, pe lângă faptul că ajută la o mai bună înțelegere a normelor juridice, poate avea un impact puternic

asupra cooperării bilaterale între organismele de stat care adoptă sau aplică aceste reglementări. Această cooperare este importantă în special între două state vecine, prietene, în care circumstanțele sociale, conștiința cetățenilor, obiceiurile, cultura etc. sunt relativ similare.

Plecând de la aceste certitudini, s-a propus realizarea acestui studiu în ideea ca lucrarea să contribuie la îmbunătățirea cadrului legislativ în materie, precum și la realizarea unui răspuns ferm împotriva criminalității organizate în Republica Serbia și România.

Prezentul studiu urmărește, în baza prezentării legislațiilor penale în Republica Serbia și România privind criminalitatea organizată și a analizei comparative a acestora, precum și a opiniei formate despre eficiența sistemelor juridice în rezolvarea problemei criminalității organizate, să contribuie la determinarea direcțiilor și modalităților de acțiune în lupta împotriva acestui fenomen negativ extrem de periculos, prin „învățarea” reciprocă a acestor două state din reglementările și experiențele pe care celălalt stat le are.

Așadar, abordarea unui asemenea subiect prezintă, fără îndoială, un interes deosebit nu doar pe plan științific, contribuind la prezentarea, analiza, clarificarea și compararea instituțiilor juridice penale care se referă la criminalitatea organizată, ci și pe plan practic, intenția fiind îndreptată spre îmbunătățirea sistemului penal al Serbiei și al României și spre întărirea cooperării judiciar-penale între aceste două state învecinate.

Partea întâi

Noțiunea de criminalitate organizată

Capitolul I

Aspecte prealabile privind criminalitatea organizată

Primul și cel mai important pas spre înțelegerea oricărui fenomen social, deci și a criminalității organizate, este determinarea definiției acestuia.

Lipsa unei definiții clare, precise și complete, pe de o parte, și multitudinea diverselor abordări în definirea conceptului, pe de altă parte, duc la divergențe și neînțelegeri cu privire la existența, formele de manifestare, amploarea și gradul de pericol social al fenomenului criminalității organizate, ceea ce poate avea o influență negativă asupra reacției adecvate și deciziilor legislativului, putând în acest fel duce la nereușita acțiunilor represive împotriva acestui fenomen criminogen.

De definiția exactă a noțiunii de criminalitate organizată depind, de asemenea, o serie de mecanisme procedurale care vizează prevenirea, descoperirea, probarea și sancționarea actelor concrete de criminalitate organizată.

Astfel, importanța definirii criminalității organizate „nu este doar de caracter teoretic, ci este și de o mare însemnătate pentru acțiunile practice concrete ale autorităților de stat competente”¹, reprezentând totodată premisa esențială pentru combaterea acestui fenomen. De asemenea, definiția criminalității organizate este necesară și pentru eliminarea diverselor stereotipuri legate de fenomenul în cauză, precum și pentru distincția clară față de alte fenomene criminogene similare.

Din aceste motive, definirea noțiunii de criminalitate organizată este în prezent una dintre prioritățile științelor penale, criminologiei și criminalisticii, precum și obligația inevitabilă a legiuitorilor și instituțiilor internaționale și naționale de referință.

Totuși, această definire nu este deloc simplă, deoarece implică un proces extrem de complex și cuprinzător prin aplicarea unor numeroase metode și principii științifice. Potrivnic, acest termen este deseori greșit perceput și foarte greu de definit.

Criminalitatea organizată este, în esență, un fenomen social foarte vast, complex, multidimensional, care, în mod inevitabil, necesită o abordare multidisciplinară a studiului științific.

¹ M. Škulić, *Organizovani kriminalitet – pojam i krivičnoprocesni aspekti*, Beograd, Dosije, 2003, p. 26.

Fiind un fenomen social negativ, care sub diferite forme de manifestare este prezent în aproape toate țările din lume, criminalitatea organizată este subiect de studiu al științelor penale, al criminalistici și a criminologiei, precum și al științelor de securitate, științelor politice, al sociologiei și psihologiei etc.

Problematica criminalității organizate are un caracter universal, de care se ocupă numeroși subiecți din comunitatea internațională, iar importanța studiilor și analizelor teoretice reiese în primul rând din necesitatea îmbunătățirii modalităților și metodelor practice de combatere a acestui fenomen social extrem de periculos, plecând de la certitudinea că învățăturile și cunoștințele teoretice întotdeauna precedă soluțiilor legislative.

Ca urmare a complexității sale și mai ales a diverselor forme de manifestare, conceptul de criminalitate organizată este considerat ca fiind unul dintre cele mai controversate concepte în științele sociale moderne.

În doctrină, nu există un răspuns cu privire la perioada când, pentru prima dată, a fost utilizat termenul *criminalitatea organizată*. Un număr de autori¹ susțin că aceasta s-a întâmplat în Anglia, la începutul secolului al XVIII-lea, când astfel a fost numită activitatea unei bande de hoți conduse de Jonathan Wild. Membrii acestei bande mai întâi au furat diferite lucruri de la cetățeni, pentru ca apoi „șeful” să le „găsească și să le dea înapoi proprietarilor”, firesc pentru o recompensă corespunzătoare. În cazul în care plata nu a fost făcută, obiectele furate urmau să fie vândute prin intermediul unei rețele bine organizate nu numai în Anglia, ci și în Franța, Belgia sau Olanda. Este interesant faptul că Wild a avut protecția regelui englez George I, astfel încât a răspuns pentru acțiunile sale abia după moartea acestuia. Jonathan Wild a fost condamnat și spânzurat la 24 mai 1725, iar activitatea bandei sale, care s-a ocupat cu criminalitatea într-un mod profesional, având legături internaționale și sub protecția directă din partea autorităților înalte de stat, a primit denumirea de „criminalitate organizată” (în lb. eng. *organized crime*).

Nu există, de asemenea, nicio opinie identică referitoare la momentul când a fost folosit termenul *criminalitate organizată* pentru prima dată de către comunitatea academică și de specialitate. Anumiți autori, printre care și Klaus von Lampe, susțin că acest lucru l-a făcut printre primii organizația nonguvernamentală înființată în anul 1919 de către oamenii de afaceri, bancheri și avocați *Chicago Crime Commission*². „În comunicarea Comisiei de la

¹ A se vedea F. Schmalleger, *Criminology Today*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1996, p. 348; Đorđe Ignjatović, *Organizovani kriminalitet – II deo – kriminološka analiza stanja u svetu*, Beograd, Policijska akademija, 1998, p. 13.

² A se vedea <http://encyclopedia.chicagohistory.org/pages/246.html>, accesat la data de 12 iulie 2017.

Chicago, noțiunea de *criminalitate organizată* nu s-a referit la organizație criminală în sensul adevărat al cuvântului, ci a fost folosită într-un sens mult mai larg, ca să marcheze așa-numita „clasă criminală” alcătuită din aproximativ 10.000 de „criminali profesioniști” care în Chicago s-au ocupat de „comiterea crimelor ca modalitate de *business*”. Comunicarea s-a referit în cea mai mare parte la condițiile sociale existente, care permiteau în vremea aceea infractorilor să obțină venituri permanente și regulate prin comiterea de crime, în special prin săvârșirea infracțiunilor contra patrimoniului, sub protecția virtual legală. Potrivit Comisiei, autoritățile orașului au fost desemnate vinovate pentru incompetență, ineficiență și corupție, în timp ce cetățenii au fost criticați pentru indiferență și chiar o oarecare simpatie față de criminali¹. La scurt timp, în anul 1926, Frederic Milton Thrasher a scris cartea *The Gang: a study of 1.313 gangs in Chicago*², care în capitolul *The Gang and Organized Crime* a adoptat conceptul de *criminalitate organizată* stabilit de către Comisia de la Chicago³. Aceasta este probabil prima lucrare științifică în care a fost folosit termenul „criminalitatea organizată” (în lb. eng. *organized crime*).

Cu toate că despre aceasta se discută de decenii în doctrină și în studiile organizațiilor și instituțiilor profesionale, precum și în legislațiile naționale, rezoluțiile și declarațiile internaționale, astăzi nu există o definiție unanim acceptată, ci, dimpotrivă, există o sumedenie de definiții diferite raportate la noțiunea de criminalitate organizată.

„Gândirea teoretică în științele juridice și criminologice realizată prin cercetările empirice și teoretice permanente a completat fondul de cunoștințe științifice asupra modului de funcționare al grupurilor și organizațiilor criminale, structurilor organizaționale, metodelor și mijloacelor lor de acționare, dar a rămas mai departe inconsecventă cu privire la definiția unică și universală a noțiunii de criminalitate organizată.”⁴

În teorie, aproape că nu există autori, studii sau analize care, ocupându-se de această problematică, să nu fi încercat să dea o definiție proprie criminalității organizate.

¹ K. von Lampe, *Not a process of enlightenment: the conceptual history of organized crime in Germany and the United States of America*, în „United Nations, Centre for International Crime Prevention, Forum on Crime and Society, vol. 1, No. 2, December 2001”, New York, United Nations, 2001, p. 104.

² F.M. Thrasher, *The Gang: a study of 1.313 gangs in Chicago*, Chicago, University of Chicago, 1927.

³ A se vedea Petrus C. van Duyne, Klaus von Lampe, Nikos Passas (eds.), *Upperworld and Underworld in Cross-Border Crime*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2002, p. 189.

⁴ D. Manojlović, *Organizovani kriminal*, Beograd, ed. autorului, 2012, p. 24.